

Medvirkningsideologiens inntog i byplanleggingen – en invitasjon til grubling

The ideology of participation in urban planning – an invitation to critical contemplation

Bengt Andersen, PhD, forsker I, Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet, bengt.andersen@oslomet.no

Joar Skrede, PhD, forsker I, Norsk institutt for kulturminneforskning, joar.skrede@niku.no

Abstract

Researchers, urban planners, developers, public officials and research funders, argue that public participation is democratic and just, as well as necessary in order to develop good plans and a better urban development. This paper critically engages with such lines of thought. Although sharing the ideal of making democratic and just societies, an excursion through existing research indicates that it is not easy to determine what “better” or “good” urban development really is. Moreover, it is difficult to demonstrate that public participation always leads to the development of attractive neighbourhoods. It is also challenging to identify participatory processes that have resulted in “better” development projects. Consequently, there is a need for a more critical discussion of the merits of participation to better understand how we can construct democratic and just cities.

Keywords: Urban planning, participation, the just city, critical contemplation

Innledning

I internasjonal, så vel som i norsk, byplanlegging, er medvirkning et viktig virkemiddel. Medvirkning omfatter alt fra informasjonsutveksling til omfattende involvering og deltakelse over tid. I norsk sammenheng er medvirkning nedfelt som et krav i Plan- og bygningslovens §5, samt veiledere som finnes om temaet som tydeliggjør de statlige føringene om medvirkning (se feks. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014). I planleggingslitteraturen finner vi en rekke bidrag om medvirkningens viktighet (Amdam, 2019, s. 282). Krav til medvirkning har også blitt en sentral del av de fleste forskningsprosjekter utlyst gjennom Norges forskningsråd og EU. Det finnes imidlertid lite forskning på hva medvirkningsprosessene resulterer i, samt hva som kan tenkes å være fordelene og ulempene med medvirkning (se også Hernández & Marjamäki, 2019, s. 208). Når målet er demokrati og medvirkning, er det et paradoks at vi ikke har mer kunnskap om midlet – i dette tilfellet forstått som medvirkningens irrganger. I denne artikkelen dvele vi ikke spesielt ved norsk forvaltning eller lovmessige føringer. Vi vil derimot foreta en ekskursjon i internasjonal og norsk faglitteratur for å diskutere følgende hovedspørsmål:

Hva sier forskningslitteraturen om effekten av medvirkning i byplanleggingen? Hvilke utfordringer står en overfor – erkjente og ikke-erkjente – når målet er å skape en mer demokratisk og rettferdig by?

Byråd for byutvikling i Oslo, ble i 2018 sitert på at «[d]et er de som bor og lever i lokalmiljøene som vet best hva stedet trenger. Jo bredere kunnskap og flere innspill beslutningstakere og

utbyggere kan få, jo bedre beslutninger vil de kunne ta. Da får vi en bedre byutvikling til glede for alle som bor her» (Stokland, 2018). Foreliggende forskning synes imidlertid å gi begrenset støtte til påstanden om at byutviklingen blir bedre ved å involvere beboere og andre ikke-profesjonelle interessenter. Et spørsmål er blant annet hvem sine interesser medvirkningsarbeid bør realisere (jf. også Bodirsky, 2017; Røe, 2014). Som Harvold (2002) tidligere har poengtert, vil også «grasrota» bestå av individer med ulike interesser. Som vi vil vise, gir ikke medvirkningslitteraturen noe godt svar på hvordan interessekonflikter – og derved maktkamper – knyttet til konkrete utviklingsprosjekter enkelt lar seg løse.

Samtidig er det vanskelig å finne forskningsmessig belegg for at planer og byutviklingen skal bli dårligere gjennom medvirkning. Det er for det første vanskelig å gjennomføre en komparativ studie av to eller flere sammenlignbare byer, der den ene er et resultat av omfattende medvirkning og den andre ikke. For det andre er det ikke, i enhver sammenheng, gitt hva «bedre byutvikling» er i praksis (Andersen, Skrede, Bjørgaas, & Mæhle, 2018). Det er for eksempel ikke gitt at antatt miljøvennlig byutvikling – som kompakte byformer der hverdagens transportformer er gange, sykkel eller kollektivtrafikk – *alltid* fører til miljøvennlige livsstiler, hevder Rice, Cohen, Long, and Jurjevich (2020), ei heller at fysiske former som sies å være «miljømessig bærekraftige» sammenfaller med det som antas å være «sosialt bærekraftig» (Andersen & Røe, 2017; Andersen & Skrede, 2017; Skrede, 2013).

Metode

I denne artikkelen går vi gjennom foreliggende forskning og vi trekker på en pågående spørreundersøkelse. Forskningsbidragene har vi funnet gjennom å søke på nøkkelord som «participation», «co-creation», «urban planning», «neighbourhoods» i databasene Scopus og Web of Science, i tillegg til å søke direkte på internasjonale forlags databaser, for eksempel Taylor and Francis og Sage Publications. Vi har brukt trunkering – for eksempel AND/OR – for å henholdsvis begrense og utvide søket. Vi har gjort tilsvarende på norsk i Universitetsforlagets database www.idunn.no. Vi har også plukket opp noen rapporter og annen såkalt «grey literature» ved hjelp av google-søk, selv om vekten ligger på fagfelleurdert forskning på medvirkning i byplanleggingen – ikke på bestillingsverk ført i pennen av konsulenter. Dette er viktig for å sikre studiens validitet. I tillegg er studien basert på data fra en spørreundersøkelse utført i perioden desember 2019 til april 2020. Vi la en invitasjon i postkassene til beboere på Ensjø og Helsfyr. Her formidlet vi at vi var interessert i å høre beboernes erfaringer med medvirkning i byutviklingsprosesser, og invitasjonen hadde både URL- og QR-koder hvor beboerne kunne logge seg inn og svare på undersøkelsen. Vi har også, ved hjelp av Eiendomsdatabasen, sporet opp utflyttere fra disse områdene. Disse mottok en SMS med invitasjon til å delta på undersøkelsen. Totalt 419 respondenter har besvart undersøkelsen per dato.

Engasjement for byutvikling og medvirkningens betydning

Vårt premiss er ikke at borgerne *alltid* er spesielt opptatt av byplanlegging i den grad at det påvirker politiske beslutninger som stemmegivning ved valg (se f.eks. Lundgaard, 2019). Dette er et sentralt prinsipp i representative demokrati, hvor noen folkevalgte politikere representerer fellesskapets interesser. Likefult ser vi at mange har konkrete innspill når de blir spurt direkte om hva som kan gi bedre nabolag og en bedre byutvikling, noe vi har gjort i den pågående spørreundersøkelsen. Denne viser at mange er misfornøyd med hvordan området har blitt utviklet. Flere har også konkrete forslag til hvordan boligprosjekter kan bli bedre, og

særlig argumenteres det mot det som oppleves som en for stor grad av fortetting. Folk ønsker seg flere parker, lavere boligblokker og «høyere krav til arkitektur og materialbruk». En del sier at utbyggerne og kommunen i større grad burde ha fulgt planene som ble utarbeidet. Flere vektlegger at utbyggenes interesser veier for tungt (Brown & Chin, 2013, s. 582, rapporterer det samme fra Australia), og har innspill på hvordan en kan få en bedre byutvikling mer generelt. Her kommer det også frem at byutvikling tolkes som mer enn kun bygging av bygninger og infrastruktur. For å få en bedre byutvikling nevnes alt fra «fjerning av søppel» til «inkludering og kulturelt mangfold». Flere er også opptatt av trygghet, og nevner at de vil ha mer synlig politi og «bedre integrering». Av de 419 som har svart, er det under ti av dem som har flyttet inn i «nye» boliger, som på eget initiativ mener at beboerne/borgerne i sterkere grad burde høres (f.eks. ved å skrive at man burde «engasjere befolkningen i nærmiljøprosjekter» eller: «Mer makt til beboere, mindre makt til utbyggere. Parker og grøntområder skal prioriteres foran grunneiere/utbyggere.»). Med andre ord synes ikke flertallet av våre respondenter at det først og fremst er «medvirkning» eller «samskaping» som må til for å bedre nabolag eller byutvikling i Oslo, selv om det ikke kan utelukkes at de hadde svart «ja» om vi hadde spurt eksplisitt om man selv ønsket å bli mer involvert i planleggingsprosesser. Interessant nok tyder svarene på at mange, inkludert de som bor i nye leiligheter, vil ha færre boliger i eget nabolag. Om medvirkning i så fall hadde vært synonymt med medbestemmelse, kunne dette bidratt til en redusert boligutbygging og dermed en mer begrenset «byutvikling» slik begrepet ofte blir anvendt (f.eks. Boligvekstutvalget, 2016, s. 5).

Medvirkning som ideologi

Selv om medvirkningsdiskursen eller -ideologien har vært gjenstand for kritikk innenfor utviklingsfeltet (Alejandro Leal, 2007), synes den faglige byplanleggingsdiskusjonen i liten grad å være kritisk og refleksiv. Heller enn at medvirkning i byutviklingen underlegges et mer kritisk blikk, er flere studier utført av aksjonsforskere (f.eks. Horelli, 2001; Lorenzen, Hagen, Dalseide & Andersen, 2020) der forfatterne selv er pådrivere for medvirkning. I andre tilfeller identifiserer forskerne seg som «kritiske entusiaster» (Brownill & Parker, 2010, s. 276). Dette kan kanskje forklare at når man i internasjonale oversiktsstudier kan lese at «[unges] medvirkning [i lokal planlegging] sjeldent forekommer i vestlig samfunn» (Horelli, 2001, s. 58), så tas det for gitt at dette er en ulempe (jf. Hauken, 2020) – altså en såkalt «presupposisjon» om at leseren deler forfatterens verdigrunnlag (Skrede, 2017, s. 55-57). I stedet for en undrende eller analytisk tilnærming (jf. Rosol, 2010, s. 559), synes altså ønsket om å medvirke, medvirkningens effekter og samfunnsmessige viktighet å forutsettes. Dette er også tydelig i en rekke norske debattbidrag om byutvikling og planfag (f.eks. Hanssen, 2013; Omholt, 2018; Oslo Senterparti, 2018; Ringholm & Hanssen, 2018; Røed, 2018). Nylig viste for eksempel Aarsæther med flere til at «medvirkning er en sentral del av norsk planlovgivning og grunntanken er at samarbeid medfører økt måloppnåelse (...), bedre plangrunnlag (...) og en mer demokratisk planlegging» (Aarsæther, Falleth, Nyseth, & Kristiansen, 2018, s. 20). Selv om vi deler målet om en demokratisk og rettferdig medvirkning i byutviklingen, fremstår slike påstander noe dogmatiske. Det er grunn til å hevde at den rådende medvirkningsideologi ikke er tilstrekkelig faglig forankret.

Flere forskere og praktikere antyder videre at planleggerstyrt byutvikling er uheldig. Det argumenteres for at man må involvere borgerne, selv om mange medvirkningsforsøk feiler i praksis (Bond & Thompson-Fawcett, 2007, s. 449f.). Blant dem som vektlegger medvirkning, er Derr og Kovács (2017, s. 29), som kobler ideen om bærekraftig byutvikling til medvirkning

og hevder at det å inkludere unge i planleggingen vil hjelpe oss å utvikle byer som i større grad er tilpasset de unges behov. Involvering blir hevdet å være et nødvendig steg i retning av å skape sosialt rettferdige bysamfunn – uten at de diskuterer eksplisitt hva rettferdighet er (se også Bond & Thompson-Fawcett, 2007, s. 449). Andre har hevdet at medvirkning gir økt eierskap til planer og forhindrer fremtidig konflikt (Brody, Godschalk, & Burby, 2003, s. 246). I en studie fra Buffalo, New York, hevder Silverman med flere (2020, s. 421f.) at det i stor grad var planleggenes skyld at det oppstod konflikter mellom beboerne under medvirkningsprosessene, men det er uklart om en innbyggerstyrt prosess, som forskerne etterspør (Silverman et al., 2020, s. 425f.), hadde vært konfliktfri (jf. Harvold, 2002). Brody med flere (2003, s. 246), viser til litteratur – blant annet med empiri fra Oslo – og de hevder at organisasjoner og individers verdifulle kunnskap kan gi «økt kvalitet» i planene. Studiene det vises til, som Forester (1999), kan likevel ikke dokumentere dette. Dessuten poengterer Brody og medforfatterne (2003), at selv om det hevdes at mer «mektiggjørende» involvering er et ideal, viser deres funn fra USA at det i praksis er vanskelig å få til: «På tross av den stadig sterkere retorikken om borgernes medvirkning, ønsker de fleste planleggere selv å holde kontroll over planprosessen» (Brody et al., 2003, s. 250). Lignende funn har Hauken (2020) fra Oslo.

Det foreligger i dag en rekke internasjonale vitenskapelige studier om medvirkning i (by-)planleggingen. Flere studier refererer til andres forskning eller rapporter når de trekker frem det positive med medvirkning. Ved å spore i disse referansene, viser det seg at det ofte ikke gis overbevisende belegg for at medvirkning er så udelt positivt som antydnet. Davies med flere (2012, s. 351) hevder blant annet at «arbeidsgrupper» gir de medvirkende innflytelse og henviser til en norsk konsulentrapport (TØI & NIBR, 1980). I denne rapporten kommer det likevel frem at vurderingene hovedsakelig er basert på «planleggerens subjektive inntrykk [og i liten grad intervjuer av] de som har medvirket» (TØI & NIBR, 1980, s. 14). Konsulentene presiserer videre at man ikke har hatt mulighet til å gjennomføre en grundig analyse av eventuelle resultater (ibid., s. 21). Blant de nevnte studiene, er det først og fremst Crewe (2001) som synes mer sikkert å kunne vise til noen positive effekter av omfattende medvirkningsarbeid – i hans tilfelle fra Boston. Likevel, også hos Crewe (2001) gir det presenterte empiriske materialet grunnlag for en mer nyansert tolkning enn det man får om man ikke selv etterprøver referansene det vises til (f. eks. Crewe i Brabham, 2009, s. 243).

I et svensk prosjekt, forutsettes medvirkning å være noe positivt (Berglund, 2008; Berglund & Nordin, 2007, 2019). Forskerne ønsket blant annet å diskutere hvordan barns perspektiver kan bli inkludert i byplanleggingen (Berglund, 2008, s. 111f.). Selv om planleggere finner verktøyet «barns kart i GIS» nyttig (se også Nordin & Berglund, 2017, s. 8), viser ikke forskerne at verktøyet, eller barns bruk av det, faktisk har påvirket byplanleggingen i Sverige (Berglund, 2008; Berglund & Nordin, 2007, 2019). Det er uklart om informasjonen ble oversatt til konkrete fysiske løsninger, eller om private utbyggere og eiendomsbesittere er like interessert i barn og ungdoms innspill som andre interessenters innspill. Dette er ett av flere eksempler på en «missing link» mellom ideologi og dens materielle manifesteringer.

I tråd med litteraturen om «rettferdige byer» (Abrahamsson, 2015; Campbell, 1996), hevder Fainstein at selv «om målet er rettferdighet, så er hensikten med inkludering, når avgjørelsene fattes, å sørge for at ulike interesser er representert. Målet er ikke medvirkning i seg selv» (Fainstein, 2014, s. 12). Det kan imidlertid være en utfordring å få inkludert alle grupper i

medvirkningsprosessene (Bond & Thompson-Fawcett, 2007, s. 451). Noen grupper kan også innskrenke andres rettigheter gjennom å forsvare egne – noe som kan resultere i opprettelsen av eksklusive og ekskluderende enklaver (Andersen, 2008; se også Fainstein, 2014, s. 13; Low, 2003). Et tenkt eksempel kan være at beboere aktivt motsetter seg etableringen av en fritidsklubb i nærheten av eget nabolag i frykt for bråk eller reduserte eiendomsverdier. Som våre svar på spørreundersøkelsen antyder, kan en se for seg at medvirkning reduserer andres mulighet til å bosette seg i et etablert nabolag, siden de eksisterende beboerne ikke ønsker ytterligere boligbygging. Videre kan det også være snakk om selvseleksjonsmekanismer, hvor de som er mest kritiske til en foreslått utbygging i nærmiljøet, er de som møter opp på medvirkningsmøtene (Valentino, Gregorowicz, & Groenendyk, 2009) – uten at dette betyr at det ikke er positivt for et nabolag at beboerne engasjerer seg (Small, 2004).

Selv om vi deler et syn på at medvirkning er viktig for å bidra til å skape gode og rettferdige byer for borgerne, er det ikke gitt hvem som bør eller kan medvirke, for eksempel når et nytt boligområde skal utvikles uten å vite hvem de kommende beboerne er (Fainstein, 2014, s. 12). Vi kan også tenke oss at ungdom kan foreta valg eller ha preferanser som på sikt kan være uheldige for deres helse, muligheter for arbeid, med mer (Andersen, 2009). Derfor kan en tenke seg at det å trekke på etablert kunnskap fra voksne ungdomsarbeidere vil gi like god innsikt i de unges preferanser/behov, og samtidig være mer tidsbesparende enn om man skal gå veien via de unge selv (se f.eks. Freeman, Nairn, & Sligo, 2003, s. 60). Videre er det ikke gitt at den som legger til rette for medvirkning har den rette «medvirkningskompetansen», noe som også blir antydnet i Oslo kommunes veileder på feltet. Kommunen nevner kun (kommersielle) konsulenter i sin eksempelsamling på eksterne aktører som er gode på medvirkning (Plan- og bygningsetaten, 2019, s. 15). I et «rettferdighetsperspektiv» er det grunn til å stille spørsmål ved dette valget, da forskere med spesialkompetanse på medvirkning og byutvikling er utelatt (se også Hauken, 2020).

«Folk» eller fagfolk?

Bond og Thompson-Fawcett (2007, s. 449) har argumentert for at omfattende kultur- eller idémessige endringer i vesten i nyere tid, innebærer at ekspertveldet har falt og at deltakelse og medbestemmelse, også i planleggingen, nærmest har blitt en selvfølge. Kanskje som en del av slike endringsprosesser, har ideen om at god byplanlegging eller byutvikling forutsetter bred medvirkning, vokst frem (se også Hagen, Andersen, Brattbakk, Ascher, & Dahlgren, 2016; Källsmyr, Nergård, & Bratvold, 2013; Sletterød, Carlsson, Kleven, & Håkon, 2014). Den samme gir Horelli uttrykk for; «[d]et er tydelig at hvis ikke lokalsamfunn blir bygd med utgangspunkt i unge menneskers forventninger og medvirkningsmuligheter, så vil det bli enda vanskeligere å løse urbane problemer ...» (Horelli, 2001, s. 69-70). Dette er vel og bra, men det er også mulig å problematisere en slik påstand. Man kan for eksempel tenke seg at de som er utdannet til å forme eller skape uterom og bygg, som arkitekter, ingeniører med flere, vil skape bedre prosjekter på egen hånd da de evner å se mer helhetlig, systematisk, samt «teknisk» og kreativt på prosjektet – i alle fall i en ideell verden hvor ikke krav til økonomisk inntjening begrenser kvaliteten (jf. Andersen & Skrede, 2017). Uten å gå gjennom ulike planidealene i de følgende årtiene (se f.eks. Hall, 2003, for en grundig diskusjon), er ett ideal den såkalte hagebyen, importert til Norge tidlig på 1900-tallet (Røe, 2019, s. 208f.). Ullevål hageby er nok det mest kjente norske eksemplet på en realisering av (deler av) dette konseptet. Det synes å ha vært lite «medvirkning» bak selve ideen og utbygging, likevel er dette området med boliger, skoler, butikker med mer, et av hovedstadens mest populære boområder, og mye tyder på at

folk trives i nabolaget (Berg, 1999; Roaas, 2016; Rokseth & Rødahl, 2017). Denne trivselen kan ikke reduseres til plangrepene eller områdets arkitektur alene, men det synes i hvert fall ikke som om områdets plan og fysiske design er en spore til mistriivsel eller ønsker om endring (Berg, 1999; Roaas, 2016, s. 55ff.). Det at fagfolk mer eller mindre alene stod bak konseptet eller planleggingen, synes kanskje ikke, for å parafrasere Oslos Plan- og bygningsetat, å ha gitt en «dårligere plan» (Plan- og bygningsetaten, 2019, s. 9).

Om en skal følge Oliveria og Pinhos (2010) anbefaling om at også planleggingen må evalueres, samt Rowe og Frewers (2004, s. 516) tilsvarende vektlegging av evaluering av medvirkningsarbeid ved bruk av samfunnsvitenskapelige metoder (f.eks. Brown & Chin, 2013), er dette enda et argument for at byplanleggingen forutsetter høy fagkompetanse. Som Barth (2002) har påpekt, er kunnskap noe som er ulikt fordelt blant ulikt posisjonerte aktører i samfunnet. I forlengelse av dette, kan det vises til Hølleland og Skrede (2019, s. 825), som understreker at medlemmene i moderne demokratier i stor grad er avhengig av hverandre, der ulike personer i forskjellige yrker og profesjoner har spesialisert, og ikke (kun) allmenn kunnskap. Arbeidsdelingen mellom ulike eksperter gjør at noen yrkesgrupper har ansvar for å bygge og vedlikeholde infrastruktur som veier og strømlinjer, mens andre yter helsehjelp eller overvåker skredfare. Dette betyr på ingen måte av lekfolk ikke kan delta, da lekfolk typiske vil være de største ekspertene på egne nabolag (se f.eks. Schofield, 2014), men det betyr at vi må akseptere at folk har ulik kompetanse på ulike områder i byutviklingen. Alle kan ikke delta i *alle* beslutninger.

Diskusjon

Vi har så langt anlagt et kritisk og refleksivt blikk på dogmet om medvirkningens (udelte) positive effekter. Samtidig har en av forfatterne vært delaktig i medvirkningsprosjekter i Oslo der de inviterte medvirkerne har hatt reell påvirkning. Dette har vært på prosjekter av mindre skala, for eksempel interiørløsninger for en ungdomsklubb og ikke større byutviklingsprosjekter der offentlige eller private har sittet i registolen (Lorenzen, Hagen, Dalseide, & Andersen, 2020). Likevel illustrerer dette at vi ikke er for eller imot medvirkning *per se*, men at interessen ligger i å bedre forstå hvordan og hvorfor medvirkning fungerer eller ikke fungerer – altså akademisk grubling.

Crewe (2001) har sett nærmere på et omfattende infrastrukturprosjekt i Boston, USA. Forfatteren bidrar med en diskusjon av medvirkning slik de involverte arkitektene vurderte det, i tillegg til en analyse av møtereferater med mer. Arkitektene var mer eller mindre positive til beboernes påvirkning, og trakk særlig frem positive effekter på lekeplasser og andre offentlige uterom, mens beboernes innspill knyttet til å veier og trafikk, ble sagt å være mindre enkle å gjøre noe med. Noen av ønskene ble vurdert som å kunne føre til «farlige situasjoner», og det at beboerne hadde fått omgjort et parkeringshus til en mindre parkeringsplass, viste seg å medføre økt gateparkering i nabolagene etter noen år (Crewe, 2001, s. 449-450). Dette viser det komplekse forholdet mellom eksperter og lekfolks vurderinger.

Portland, Oregon, er en amerikansk by der befolkningens medvirkning er satt i system gjennom lokale lover og forskrifter (Sarkheyli & Rafieian, 2018, s. 108). Da et nytt «megaprojekt» skulle gjennomføres, var medvirkning en selvfølge. De ulike aktørene var fornøyde med planleggingsfasen der visjonene ble trukket opp, men med de endelige

resultatene var det mer blandete opplevelser, og utbyggerne så ut til å ha hatt langt større evne til å få realisert sine interesser (Sarkheyli & Rafieian, 2018, s. 111ff.). Tilsvarende rapporterte Brown og Chin (2013) fra Brisbane, Australia, om problemer med medvirkningsprosessen de studerte. På tross av at medvirkerne var fornøyde med organiseringen av selve møtene, var dette ikke det viktigste. De som deltok var mest opptatt av sluttresultatet, men medvirkningsprosessen var ineffektiv og det ble antydnet at den ikke førte til nevneverdig påvirkning (Brown & Chin, 2013, s. 574, 577). Den amerikanske nyurbanistbevegelsen legger stor vekt på aktiv involvering gjennom såkalte plansmier der arkitekter jobber tett sammen med potensielle beboere i utarbeidelse av planer. Samtidig viser studier at dette ikke gir noen garanti for at beboerne i etterkant er fornøyde med endringene, eller at de nødvendigvis opparbeider sterk(ere) stedstilknytning (Andersen, 2001a; 2001b, 2008).

I en studie fra Buffalo, New York, viser forskerne til Arnstein (1969) som argumenterte for at medvirkning kan forbli et «tomt ritual» om det ikke medfører maktfordeling, slikt at også mer marginaliserte grupper får gjennom sine interesser (Silverman et al., 2020, s. 414). På tross av denne bevisstheten blant forskere og planleggere (etter mange års debatt), mener forfatterne at beskrivelsen fortsatt er passende for å oppsummere hva som skjedde i Buffalo i løpet av 2017 da planleggerne ikke tok involvering på alvor, slik at medvirkningsprosessen ble *pro forma* (Silverman et al., 2020, s. 415, 421). Videre, i en svensk studie, sies det at det i byutviklingsprosesser kommer til syne maktforskjeller der blant annet utbyggere og (deler av) myndighetsapparatet har stor mulighet til å få sine interesser gjennom, mens unge, kvinner og etniske minoriteter, i langt mindre grad har mulighet for å få realisert sine (eventuelle) preferanser eller interesser (se Cele & van der Burgt, 2015, s. 17f.; også Monno & Khakee, 2012, s. 92f.; Xie, 2019, s. 215). Fra Bodø og Tromsø har Førde (2019) fremmet lignende argumenter, nemlig at få innvandrere kommer med innspill, selv om det tilrettelegges for ulike former for medvirkningsarenaer. Med andre ord kan medvirkningen forbli *symbolsk* snarere enn materiell. Medvirkning fører ikke alltid til ønsket endring eller merverdi, selv om intensjonene og idealene er gode.

Det synes å være flere studier som dokumenterer *muligheter* for medvirkning eller konseptutvikling, snarere enn materiell påvirkning (Freeman et al., 2003; Knowles-Yáñez, 2005; Berglund, 2008). Fra Norge hevdes det at medvirkerne sjeldent kommer inn tidlig nok med sine innspill (Hanssen, 2010; Ringholm & Hanssen, 2018; Røe, 2019), noe Oslos planmyndigheter synes å være klar over (Plan- og bygningsetaten, 2019, s. 3). I norsk (Soma & Vatn, 2014) og internasjonal forskning (Andersen, 2001b; Arnstein, 1969; Carr, 2012) er det også avdekket at det blant lokalbefolkningen kan eksistere konflikter, interessemotsetninger og ulike muligheter til å trekke på de rette sosiale ressursene som trengs for å påvirke planprosessen og det endelige resultatet, samt den videre driften av området/prosjektet:

Der lokalbefolkningen har fått gjennomslag, har det ofte vært på grunn av beboernes posisjon og makt, eller fordi de har tilgang til et nettverk som gir tilgang til mennesker med makt til å påvirke politiske beslutninger (Røe, 2019, s. 218).

Selv med relativt radikale medvirkningsmuligheter, kan det være utfordrende å få med et bredt utvalg grupper i prosessen (Karner, Brower Brown, Marcantonio, & Alcorn, 2019). Norske studier som har studert medvirkningsprosessene og eventuell påvirkning fra

idé/planforslag til vedtatt plan/ferdig utbygd prosjekt, synes å være få, og ingen like inngående som Flyvbjergs (2002, s. 355ff.) studie av et omfattende byutviklingsprosjekt i Aalborg, Danmark. Knudtzons (2018) studie av Stavanger og Kristiansand (Knudtzon, 2019) kommer kanskje nærmest. Om Kristiansand heter det at kommunen

har en noe bedre praksis for å invitere inn innbyggernes stemmer i planprosesser enn hva som er vanlig i Norge. Blant annet har de et eget veiledningsskriv som naboer får når det skal planlegges nær dem ... De har også tradisjon for god involvering av barn og unge i planlegging (Knudtzon, 2019, s. 28).

Liklevel viser Knudtzon at sivilsamfunnet og representanten for barn og unge hadde lite, eller til og med minimalt, med gjennomslag i utbyggingsprosjektet forskeren så nærmere på. I studien fra Stavanger konkluderte hun med at gjennomslaget var begrenset og at prosessen endte svært polarisert (Knudtzon, 2018, s. 129-130).

Vi vil kort påpeke at det ikke bare er blant befolkningen vi ser interesse motsetninger. Også blant de som ofte omtales som «mektige» eller «innflytelsesrike» aktører ser vi materielle uenigheter (Andersen & Ander, 2018).

Medvirkning og byplanlegging – en refleksiv grubling

En rekke aktører synes å ta medvirkningens positive effekter og demokratiske sider for gitt. Oslos Plan- og bygningsetat både spør og svarer selv: «Hvorfor blir planene bedre med mer tidlig medvirkning? (...) Vi får en mer demokratisk og rettferdig byutvikling» (Plan- og bygningsetaten, 2019, s. 9). Vi deler målet, men vår gjennomgang av forskningslitteraturen sår tvil om midlet. Vi har ikke nok kvalifisert kunnskap om hvordan medvirkningsprosesser fungerer i praksis. Vårt utgangspunkt som forskere, er at alle aspekter og påstander om medvirkning burde undersøkes empirisk, slik at både ideologer og skeptikere kan debattere ut fra et mer solid kunnskapsgrunnlag.

Basert på diskusjonene over, melder det seg flere problemstillinger: Er det i det hele tatt mulig å forene de mange motstridende interessene en må anta vil komme frem om «medvirkningen» er tilstrekkelig inkluderende? Skal «medvirkningsvertene» – det være seg kommunalt ansatte, konsulentfirmaer (jf. Lederman, 2019) eller oppdragsgiverne – beslutte hvilke interesser en skal ta mest hensyn til? I faktiske medvirkningsprosesser er det vanskelig å skulle samle inn, systematisere og analysere all relevant informasjon, for deretter å oversette dette til «fysiske formsvar». Det er heller ikke gitt at informasjonen en får gjennom «medvirkningsworkshops» speiler lokale interesser (Van Herzele & van Woerkum, 2008, s. 451). Tilsvarende vil byplanlegging, med eller uten beboermedvirkning, nødvendigvis gi en partiell fremtidsbeskrivelse og oppfylle noens interesser på bekostning av andre. Forskingen som foreligger, gir ikke entydig støtte til at medvirkning eller beboeraktivisme gir «bedre» byutvikling (også Loughran, 2014; Millington, 2015; Reichl, 2016). Vi sier imidlertid ikke at den blir dårligere, bare at vi foreløpig vet for lite om medvirkningens irrganger til at vi kan bruke medvirkning som et effektivt virkemiddel for å skape mer demokratiske og rettferdige byer. Siden det eksisterer lite forskning som kan dokumentere at medvirkning er et (udelt) gode, kan vi avslutte med å oppfordre til mer forskning på medvirkning og dens positive (og negative) konsekvenser for hvordan våre byer utvikles – miljømessig, økonomisk, sosial og kulturelt.

Referanser

- Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T., & Kristiansen, R. (2018). Plansystem, praksis og teori. I N. Aarsæther, E. Falleth, T. Nyseth, & R. Kristiansen (red.), *Plan og samfunn. System, praksis, teori* (s. 15-26). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Abrahamsson, H. (2015). The great transformation of our time. Towards just and socially sustainable Scandinavian cities. I E. Righard, M. Johansson, & T. Salonen (red.), *Social transformations in Scandinavian cities: Nordic perspectives on urban marginalization and social sustainability* (s. 21-40). Lund: Nordic Academic Press.
- Alejandro Leal, P. (2007). Participation: the ascendancy of a buzzword in the neo-liberal era. *Development in Practice*, 17(4-5), 539-548. [doi:10.1080/09614520701469518](https://doi.org/10.1080/09614520701469518)
- Amdam, R. (2019). Strukturelle vilkår for medverking i kommunal planlegging og politikk under tre ulike styringsystem. *Kart og plan*, 112(4), 282-298. [doi:10.18261/issn.2535-6003-2019-04-04](https://doi.org/10.18261/issn.2535-6003-2019-04-04)
- Andersen, B. (2001a). Making Territory in Urban America: New Urbanism and Kentlands. I *Hovedfagsstudentenes Årbok* (s. 89-107). Universitetet i Oslo. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/16497>
- Andersen, B. (2001b). *The Quest for Community: A Study of Kentlands*. (Hovedoppgave). Universitetet i Oslo.
- Andersen, B. (2008). Eksklusive fellesskap: Et kritisk blikk på nyurbanismen i lys av Kentlands, USA. *FORMakademisk*, 1(1), 58-69. doi.org/10.7577/formakademisk.121
- Andersen, B. (2009). *Evaluering av URO: et kriminalitetsforebyggende prosjekt i regi av Oslo røde kors* (nr. 15). Høgskolen i Oslo.
- Andersen, B., & Ander, H. E. (2018). Oslos byrom som arenaer for kos, konflikt og kommers. *Plan*, 50(2), 34-41. https://www.idunn.no/plan/2018/02/oslos_byrom_som_arenaer_for_kos_konflikt_og_kommers
- Andersen, B., & Røe, P. G. (2017). Arkitektur og sosial ulikhet i Oslo. I J. Ljunggren (red.), *Oslo – ulikhetenes by* (s. 325-337). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Andersen, B., & Skrede, J. (2017). Planning for a sustainable Oslo: the challenge of turning urban theory into practice. *Local Environment*, 22(5), 581-594. [doi:10.1080/13549839.2016.1236783](https://doi.org/10.1080/13549839.2016.1236783)
- Andersen, B., Skrede, J., Bjørngaas, H. H., & Mæhle, Y. M. (2018). Fortetting som verktøy og mål i Oslo. *Plan*, 50(4), 16-23. https://www.idunn.no/plan/2018/04/fortetting_som_verktoey_ogmaal_i_oslo
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. [doi:10.1080/01944366908977225](https://doi.org/10.1080/01944366908977225)
- Barth, F. (2002). An Anthropology of Knowledge. *Current Anthropology*, 43(1), 1-18. [doi:10.1086/324131](https://doi.org/10.1086/324131)
- Berg, M. (1999). *Ullevål hageby for enhver pris: Bosted som livsstil*. (Hovedoppgave). Universitetet i Oslo,
- Berglund, U. (2008). Using Children's GIS Maps to Influence Town Planning. *Children, Youth and Environments*, 18(2), 110-132. <http://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.18.2.0110>
- Berglund, U., & Nordin, K. (2007). Using GIS to Make Young People's Voices Heard in Urban Planning. *Built Environment* (1978-), 33(4), 469-481. <http://www.jstor.org/stable/23289820>

- Berglund, U., & Nordin, K. (2019). Including Children's Perspectives in Urban Planning in GIS – Development of a Method. I *Designing Social Innovation: Planning, Building, Evaluation*. (s. 177-185). Boston: Hogrefe & Huber Publishers.
- Bodirsky, K. (2017). Between equal rights force decides? *City*, 21(5), 672-681. [doi:10.1080/13604813.2017.1374773](https://doi.org/10.1080/13604813.2017.1374773)
- Boligvekstutvalget. (2016). *Økt boligvekst i Oslo. Rapport fra boligvekstutvalget 2016*. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/byutvikling/boligvekstutvalget/#gref>
- Bond, S., & Thompson-Fawcett, M. (2007). Public Participation and New Urbanism: A Conflicting Agenda? *Planning Theory & Practice*, 8(4), 449-472. [doi:10.1080/14649350701664689](https://doi.org/10.1080/14649350701664689)
- Brabham, D. C. (2009). Crowdsourcing the Public Participation Process for Planning Projects. *Planning Theory*, 8(3), 242-262. [doi:10.1177/1473095209104824](https://doi.org/10.1177/1473095209104824)
- Brody, S. D., Godschalk, D. R., & Burby, R. J. (2003). Mandating Citizen Participation in Plan Making: Six Strategic Planning Choices. *Journal of the American Planning Association*, 69(3), 245-264. [doi:10.1080/01944360308978018](https://doi.org/10.1080/01944360308978018)
- Brown, G., & Chin, S. Y. W. (2013). Assessing the Effectiveness of Public Participation in Neighbourhood Planning. *Planning Practice & Research*, 28(5), 563-588. [doi:10.1080/02697459.2013.820037](https://doi.org/10.1080/02697459.2013.820037)
- Brownill, S., & Parker, G. (2010). Why Bother with Good Works? The Relevance of Public Participation(s) in Planning in a Post-collaborative Era. *Planning Practice & Research*, 25(3), 275-282. [doi:10.1080/02697459.2010.503407](https://doi.org/10.1080/02697459.2010.503407)
- Campbell, S. (1996). Green cities, growing cities, just cities: Urban planning and the contradictions of sustainable development. *Journal of the American Planning Association*, 62(3), 296-312. [doi:10.1080/01944369608975696](https://doi.org/10.1080/01944369608975696)
- Carr, J. (2012). Public Input/Elite Privilege: The Use of Participatory Planning to Reinforce Urban Geographies of Power in Seattle. *Urban Geography*, 33(3), 420-441. [doi:10.2747/0272-3638.33.3.420](https://doi.org/10.2747/0272-3638.33.3.420)
- Cele, S., & van der Burgt, D. (2015). Participation, consultation, confusion: professionals' understandings of children's participation in physical planning. *Children's Geographies*, 13(1), 14-29. [doi:10.1080/14733285.2013.827873](https://doi.org/10.1080/14733285.2013.827873)
- Crewe, K. (2001). The Quality of Participatory Design: The Effects of Citizen Input on the Design of the Boston Southwest Corridor. *Journal of the American Planning Association*, 67(4), 437-455. [doi:10.1080/01944360108976251](https://doi.org/10.1080/01944360108976251)
- Davies, S. R., Selin, C., Gano, G., & Pereira, Â. G. (2012). Citizen engagement and urban change: Three case studies of material deliberation. *Cities*, 29(6), 351-357. [doi:https://doi.org/10.1016/j.cities.2011.11.012](https://doi.org/10.1016/j.cities.2011.11.012)
- Derr, V., & Kovács, I. G. (2017). How participatory processes impact children and contribute to planning: a case study of neighborhood design from Boulder, Colorado, USA. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 10(1), 29-48. [doi:10.1080/17549175.2015.1111925](https://doi.org/10.1080/17549175.2015.1111925)
- Fainstein, S. S. (2014). The just city. *International Journal of Urban Sciences*, 18(1), 1-18. [doi:10.1080/12265934.2013.834643](https://doi.org/10.1080/12265934.2013.834643)
- Flyvbjerg, B. (2002). Bringing Power to Planning Research: One Researcher's Praxis Story. *Journal of Planning Education and Research*, 21(4), 353-366. [doi:10.1177/0739456x0202100401](https://doi.org/10.1177/0739456x0202100401)

- Forester, J. (1999). CHALLENGES OF MEDIATION AND DELIBERATION IN THE DESIGN PROFESSIONS: PRACTICE STORIES FROM ISRAEL AND NORWAY. *Journal of Architectural and Planning Research*, 16(2), 116-132. www.jstor.org/stable/43030494
- Freeman, C., Nairn, K., & Sligo, J. (2003). 'Professionalising' Participation: From Rhetoric to Practice. *Children's Geographies*, 1(1), 53-70. [doi:10.1080/14733280302182](https://doi.org/10.1080/14733280302182)
- Førde, A. (2019). Enhancing Urban Encounters: The Transformative Powers of Creative Integration Initiatives. *Urban Planning*, 4(1), 9. [doi:10.17645/up.v4i1.1713](https://doi.org/10.17645/up.v4i1.1713)
- Hagen, A. L., Andersen, B., Brattbakk, I., Ascher, B. E., & Dahlgren, K. (2016). *Ungdomstråkk: Ungdoms bruk av uterom, parker og plasser – forprosjekt*. FoU-resultat 1:2016. Oslo: AFI. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/ungdomstrakk--en-studie-av-ungdommer-og-unge-voksnes-bruk-av-uterom-parker-og-plasser/id2478187/>
- Hall, P. (2003). *Cities of Tomorrow. An intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century* (3. utgave). Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Hanssen, G. S. (2010). Ensuring local community interests in market-oriented urban planning? The role of local politicians. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 28(4), 714-732. [doi:10.1068/c09102](https://doi.org/10.1068/c09102)
- Hanssen, G. S. (2013). Medvirkning – med virkning? *Plan*(3), 18-23. https://www.idunn.no/plan/2013/03/medvirkning_med_virkning
- Harvold, K.-A. (2002). Planleggingens «kommunikative vending»: Nytt paradigme eller gammel debatt? *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 18(4), 356-378. https://www.idunn.no/nst/2002/04/planleggingens_kommunikative_vending_nytt_paradigme_eller_gammel_debatt
- Hauken, M. (2020). *Glemt eller bortgjemt? En studie av barns marginale rolle i byplanleggingen på Ensjø*. (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/80047>
- Hernández, L. S., & Marjamäki, L. (2019). How much City does the Smart City make? *Kart og plan*, 112(3), 194-211. [doi:10.18261/issn.2535-6003-2019-03-03](https://doi.org/10.18261/issn.2535-6003-2019-03-03)
- Horelli, L. (2001). Young People's Participation in Local Development: Lip Service or Serious Business? I H. Helve & C. Wallace (red.), *Youth, citizenship and empowerment* (s. 57-71). Aldershot: Ashgate.
- Hølleland, H., & Skrede, J. (2019). What's wrong with heritage experts? An interdisciplinary discussion of experts and expertise in heritage studies. *International Journal of Heritage Studies*, 25(8), 825-836. [doi:10.1080/13527258.2018.1552613](https://doi.org/10.1080/13527258.2018.1552613)
- Karner, A., Brower Brown, K., Marcantonio, R., & Alcorn, L. G. (2019). The View From the Top of Arnstein's Ladder. *Journal of the American Planning Association*, 85(3), 236-254. [doi:10.1080/01944363.2019.1617767](https://doi.org/10.1080/01944363.2019.1617767)
- Knowles-Yáñez, K. L. (2005). Children's Participation in Planning Processes. *Journal of Planning Literature*, 20(1), 3-14. [doi:10.1177/0885412205277032](https://doi.org/10.1177/0885412205277032)
- Knudtzon, L. C. (2018). Helvete i Paradis-demokratisk kamp ved fortetting. *Kart og plan*, 78(2), 114-132. <http://www.kartogplan.no/Artikler/KP2-2018/demokratisk%20kamp%20ved%20fortetting.pdf>
- Knudtzon, L. C. (2019). Glipper mulighetene? Kvaliteter i transformasjonsprosjekter – for private, klubben eller kollektivet? *Tidsskrift for boligforskning*, 2(1), 23-45. [doi:10.18261/issn.2535-5988-2019-01-03](https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2019-01-03)
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2014). Medvirkning i planlegging. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/plan/medvirkningsveileder/h2302b_veileder_medvirkning.pdf

- Källsmyr, K., Nergård, I., & Bratvold, B. (2013). *Det er her jeg bor! Barn og unges medvirkning i kommunal planlegging*. https://vfb.no/app/uploads/2019/03/WEB_KommunalHNDBOK_sept13.pdf
- Lederman, J. (2019). The People's Plan? Participation and Post-Politics in Flint's Master Planning Process. *Critical Sociology*, 45(1), 85-101. [doi:10.1177/0896920517719554](https://doi.org/10.1177/0896920517719554)
- Lorenzen, S. B., Hagen, A. L., Dalseide, A. M., & Andersen, B. (2020). Ung medvirkning i planlegging – fra A til Å. *Plan*, 52(2), 14-21. https://www.idunn.no/plan/2020/02/ung_medvirkning_i_planlegging_fra_a_til_aa
- Loughran, K. (2014). Parks for Profit: The High Line, Growth Machines, and the Uneven Development of Urban Public Spaces. *City & Community*, 13(1), 49-68. [doi:10.1111/cico.12050](https://doi.org/10.1111/cico.12050)
- Low, S. M. (2003). *Behind the Gates: Life, Security, and the Pursuit of Happiness in Fortress America*. New York: Routledge.
- Lundgaard, H. (2019, 15. februar). Miljø? Innvandring? Samferdsel? Så ulikt tenker folk i Oslo og på bygda om hva som er viktigst. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/ddKEVz/miljoe-innvandring-samferdsel-saa-ulikt-tenker-folk-i-oslo-og-paa-bygda-om-hva-som-er-viktigst>
- Millington, N. (2015). From urban scar to 'park in the sky': terrain vague, urban design, and the remaking of New York City's High Line Park. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 47(11), 2324-2338. [doi:10.1177/0308518x15599294](https://doi.org/10.1177/0308518x15599294)
- Monno, V., & Khakee, A. (2012). Tokenism or Political Activism? Some Reflections on Participatory Planning. *International Planning Studies*, 17(1), 85-101. [doi:10.1080/13563475.2011.638181](https://doi.org/10.1080/13563475.2011.638181)
- Nordin, K., & Berglund, U. (2017). *Barnkartor i GIS - en guide*. https://pub.epsilon.slu.se/15013/11/nordin_k_berglund_u_180119.pdf
- Oliveira, V., & Pinho, P. (2010). Evaluation in Urban Planning: Advances and Prospects. *Journal of Planning Literature*, 24(4), 343-361. [doi:10.1177/0885412210364589](https://doi.org/10.1177/0885412210364589)
- Omholt, T. (2018, 6. april). Byplanlegging i utopiens verden. *Aftenposten*. https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/a2p4KA/byplanlegging-i-utopiens-verden-tore-omholt?spid_rel=2
- Oslo Senterparti. (2018). Medvirkning med virkning! Bedre by når folk blir hørt! 2. mai. <https://litteraturhuset.no/arkiv/medvirkning-med-virkning/>
- Plan- og bygningsetaten. (2019). *Medvirkning i innsendte reguleringsplaner. En veileder for forslagsstillere og fagkyndige*. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13339481-1611299839/Tjenester%20og%20tilbud/Plan%2C%20bygg%20og%20eiendom/Byggesaksveiledere%2C%20normer%20og%20skjemaer/Medvirkning%20i%20innsendte%20Reguleringsplaner%20-%20en%20veileder%20for%20forslagsstillere%20og%20fagkyndige.pdf>
- Reichl, A. J. (2016). The High Line and the ideal of democratic public space. *Urban Geography*, 37(6), 904-925. [doi:10.1080/02723638.2016.1152843](https://doi.org/10.1080/02723638.2016.1152843)
- Rice, J. L., Cohen, D. A., Long, J., & Jurjevich, J. R. (2020). Contradictions of the Climate-Friendly City: New Perspectives on Eco-Gentrification and Housing Justice. *International Journal of Urban and Regional Research*, 44(1), 145-165. [doi:10.1111/1468-2427.12740](https://doi.org/10.1111/1468-2427.12740)
- Ringholm, T., & Hanssen, G. S. (2018). Medvirkning i lokal planlegging. I N. Aarsæther, E. Falleth, T. Nyseth, & R. Kristiansen (red.), *Plan og samfunn. System, praksis, teori* (s. 191-210). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

- Roas, E. S. (2016). *Ullevål hageby. Verdienes landskap*. (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/52826>
- Rokseth, O. W., & Rødahl, P. (2017). *Landsbyen i byen. Ullevål hageby 100 år*. Oslo: Hagebybladet forl.
- Rosol, M. (2010). Public Participation in Post-Fordist Urban Green Space Governance: The Case of Community Gardens in Berlin. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(3), 548-563. [doi:10.1111/j.1468-2427.2010.00968.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2010.00968.x)
- Rowe, G., & Frewer, L. J. (2004). Evaluating Public-Participation Exercises: A Research Agenda. *Science, Technology, & Human Values*, 29(4), 512-556. [doi:10.1177/0162243903259197](https://doi.org/10.1177/0162243903259197)
- Røe, P. G. (2014). Analysing Place and Place-making: Urbanization in Suburban Oslo. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(2), 498-515. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12113>
- Røe, P. G. (2019). Planlagte bysamfunn - fra sosiale utopier til markedspragmatisme. I I. M. Henriksen & A. H. Tjora (red.), *Bysamfunn* (s. 206-224). Oslo: Universitetsforlaget.
- Røed, L.-L. (2018). Bedre medvirkning? Ja takk! *ByplanOslo*. 7. november. <https://magasin.oslo.kommune.no/byplan/bedre-medvirkning-ja-takk#gref>
- Sarkheyli, E., & Rafieian, M. (2018). Megaprojects and community participation: South Waterfront project in Portland, Oregon. *Housing and Society*, 45(2), 104-117. [doi:10.1080/08882746.2018.1496697](https://doi.org/10.1080/08882746.2018.1496697)
- Schofield, J. (2014). Heritage Expertise and the Everyday: Citizens and Authority in the Twenty-first Century. I J. Schofield (red.), *Who Needs Experts? Counter-mapping Cultural Heritage* (s. 1-11). Farnham, Surrey: Ashgate.
- Silverman, R. M., Taylor, H. L., Yin, L., Miller, C., & Buggs, P. (2020). Are We Still Going Through the Empty Ritual of Participation? Inner-City Residents' and Other Grassroots Stakeholders' Perceptions of Public Input and Neighborhood Revitalization. *Critical Sociology*, 46(3), 413-428 [doi:10.1177/0896920519837322](https://doi.org/10.1177/0896920519837322)
- Skrede, J. (2013). The issue of sustainable urban development in a neoliberal age. Discursive entanglements and disputes. *FORMakademisk*, 6(1), 1-15. <https://doi.org/10.7577/formakademisk.609>
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Sletterød, N. A., Carlsson, E., Kleven, H. H., & Håkon, S. (2014). *Ungdom og medvirkning i planlegging og lokalt utviklingsarbeid. Å slippe til og bli sluppet løs er to sider av samme sak*. <https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2014/05/Ungdom-og-medvirkning-i-planlegging-og-lokalt-utviklingsarbeid.pdf>
- Small, M. L. (2004). *Villa Victoria : The Transformation of Social Capital in a Boston Barrio*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Soma, K., & Vatn, A. (2014). Representing the common goods – Stakeholders vs. citizens. *Land Use Policy*, 41, 325-333. [doi:https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2014.06.015](https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2014.06.015)
- Stokland, E. (2018). Medvirkning er nøkkelen til bedre byutvikling. *ByplanOslo*. 14. januar. <https://magasin.oslo.kommune.no/byplan/medvirkning-er-nokkelen-til-bedre-byutvikling#gref>
- TØI & NIBR. (1980). *16 eksempler på medvirkning i planlegging*. Oslo: Transportøkonomisk institutt & Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Valentino, N. A., Gregorowicz, K., & Groenendyk, E. W. (2009). Efficacy, Emotions and the Habit of Participation. *Political Behavior*, 31(3), 307-330. www.jstor.org/stable/40587287

- Van Herzele, A., & van Woerkum, C. M. J. (2008). Local Knowledge in Visually Mediated Practice. *Journal of Planning Education and Research*, 27(4), 444-455. [doi:10.1177/0739456x08315890](https://doi.org/10.1177/0739456x08315890)
- Xie, N. (2019). Towards a Smarter City. *Kart og plan*, 112(3), 212-229. [doi:10.18261/issn.2535-6003-2019-03-04](https://doi.org/10.18261/issn.2535-6003-2019-03-04)